

Svoboda a demokratičnost / Demokracie a svoboda

Nikolaj A. Berďajev napsal (Vlastní životopis, 2005, s. 281): „Zkušenost ruské revoluce potvrdila mou dávnou myšlenku o tom, že svoboda není demokratická, ale aristokratická.“ (Něco podobného říkal ostatně také náš Rádl.) Rozumím tomu tak, že demokratičnost se především orientuje na mírnění, překonávání a perspektivně až odstraňování rozdílů mezi lidmi (pochopitelně zejména tam, kde zdrojem rozdílů je sama současná společnost, ale nikdy bez zřetele na rozdíly dané historicky a dokonce ani dané „přírodou“). Konkrétně to znamená (má znamenat) překonávání rozdílů pozvedáním těch slabších a „nižších“ na úroveň aspoň průměru, perspektivně však i těch silnějších a „vyšších“. Důraz na svobodu se však soustřeďuje především na svobodu jednotlivce dosahovat stále vyšších a vyšších úrovní a met, tedy na svobodu stávat se lepším až nejlepším – hlavně ve srovnání s průměrem. Svoboda dovoluje každému jednotlivci aspoň v něčem vynikat nad průměr; uskutečněná, „realizovaná“ svoboda znamená proto jakési unikání většině, vynikání nad ostatní, nechávání ostatních za sebou. To vůbec neznamená, že se svoboda dostává do rozporu s demokratičností, ale obojí není ani v nějaké samozřejmé shodě, zvláště když si dost přesně neuvědomíme a nevymežíme, co vlastně takovou „svobodou“ a co takovým „demokratismem“ a „demokracií“ myslíme (máme myslet). Každý jedinec se osvobozuje (dosahuje vyšší svobody) vždycky jen v závislosti na stavu společnosti, především na tom, zda takové osvobozování je společností nejen umožňováno, ale dokonce doporučováno, podporováno a snad přímo vyžadováno. Na to právě musí myslet (a nezapomínat) každý, kdo se chce osvobodit, tj. kdo chce dosahovat větší, vyšší svobody. Vždyť právě proto každý, kdo chce dosahovat vyšší svobody a díky tomu se domáhat dosahování vyšší úrovně toho, co může podnikat a skutečně podniká, musí zároveň také pečovat o to, aby mu to ostatní umožňovali, aby pro to měli porozumění, aby to nechápali jako namířené proti ostatním, proti většině, dokonce snad na úkor většiny. Právě proto mluvíme o tom, že nejde o jakoukoli svobodu, ale o svobodu odpovědnou. Avšak takovou odpovědnost nemůžeme a nesmíme chápat jako odpovědnost většině, nýbrž pouze jako odpovědnost za většinu a pro většinu. Aristokratičnost svobody tedy nespočívá ve vydělenosti a oddělenosti od většiny, nýbrž jako dosahování vyšších met a úrovní také pro většinu a v zájmu většiny, nicméně nikoli v tom smyslu, že tento zájem většiny je ponechán vůli a možná z vůli této většiny. Snad také v tomto smyslu Berďajev zmiňuje nejen to, zda je svoboda „zajímavá a potřebná“ pro většinu (resp. pro „vzbouřené masy“, které sám na daném místě uvádí), ale také to, zda ona většina (ony masy) mohou a dovedou „unést břemeno svobody“. Vlastně bychom mohli plným právem mluvit o závazku všech, kdo usilují o vyšší svobodu pro sebe, aby zároveň s naplňováním tohoto svého úsilí vždycky také spojovali povinnost osvobodit nebo alespoň spolupracovat na osvobozování těch méně svobodných a nesvobodných k vyšší svobodě – a tedy nikoli jen ke svobodě vnější, „negativní“.

(Písek, 100814-1.)